

M 5203
D 5203
UNIVERSITAS SCIENTIARUM REGIAE HUNGARICAE
FRANCISCO-JOSEPHINAE SZEGEDENSIS
ANNO MCMXXXI—XXXII.

ORATIONES
RECTORIS MAGNIFICI
ELEMÉR VERESS Dr.

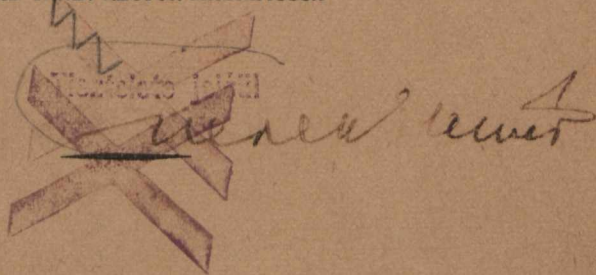
RECTORI BESZÉDEK

AZ 1931/32. TANÉVBEN

ELMONDOTTA

Dr. VERESS ELEMÉR

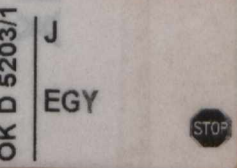
AZ 1931-32. TANÉV RECTOR MAGNIFICUSA

KÜLÖNLÉNYOMAT

A SZEGEDI M. KIR. FERENCZ JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM
1931/32. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL SZÓLÓ
BESZÁMOLÓBÓL

SZEGED,
1934

D 5203

1743/1964

UNIVERSITAS SCIENTIARUM REGIAE HUNGARICAE
FRANCISCO-JOSEPHINAE SZEGEDENSIS
ANNO MCMXXXI—XXXII.

ORATIONES
RECTORIS MAGNIFICI

ELEMÉR VERESS Dr.

RECTORI BESZÉDEK

AZ 1931/32. TANÉVBEN

ELMONDOTTA

Dr. VERESS ELEMÉR

AZ 1931-32. TANÉV RECTOR MAGNIFICUSA

~~SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Körönctani és Kőrösvetvami Intézetének Könyvtára~~

~~Lejt. napló: _____ Lsz.: _____~~

~~_____ csoport: _____ szám.~~

KÜLÖNLNYOMAT

A SZEGEDI M. KIR. FERENCZ JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM
1931/32. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL SZÓLÓ
BESZÁMOLÓBÓL

SZEGED,
1934

SZTE Egyetemi Könyvtár
Egyetemi Gyűjtemény
2

HELYBEN
OLVASHATÓ

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000710195

D 5203

BESZÉD,

mellyel

Veress Elemér

egyetemes orvosdoktor, az élettan ny. r. tanára, az élettani intézet igazgatója, az orvosi karnak az 1924/25. tanévben volt dékánja, az 1925/26. tanévben és az 1927/28. tanév II. felében volt pro-dékánja, a szegedi Csaba orvostudományi Bajtársi Egyesület magistere, a K. M. Természettudományi Társulat élettani szakosztályának al-elnöke, az Alföldkutató Bizottság orvosbiológiai szakosztályának elnöke, a Szegedi Képzőművészeti Társulat alelnöke stb., a szegedi m. kir. Ferencz József tudományegyetem e. i. Rectora, az Egyetemnek 1931 szeptember 27.-én tartott közgyűlésén az 1931/32. tanévet megnyitotta.

A) A rectori lánc átvételekor elhangzott beszéd:

Méltóságos Prorector Úr!*

Mélyen tisztelt Barátom!

Meghatott hálás szívvel veszem át erős kezedből egyetemünk legfőbb méltóságának jelvényét, a rectori láncot. Köszönöm tanártársaimnak, hogy a legszebb ki-tüntetésben részesítettek, mely egyetemi tanárt érhet. Különös becsben fogom ezt tartani egész életemben, már azért is, mert egyhangú választás juttatott hozzá.

Igyekezni fogok, hogy e magas tisztség dekórumát, egyetemünk jó hírnevét és tekintélyét megóvjam és istá-poljam és minden olyan törekvésnek gátat vessek, mely az egyetemet kettős céljától, a tudomány művelésétől és terjesztésétől eltéríteni és békéjét megzavarni akarná.

---

* Dr. Kováts Ferenc 1930/31. tanévi Rector Magnificus.

Gyermekkoromból kölcsönzöm pár szó buzdító erejét, mely szavakat előttem haladó nagyobb testvéreimnek odakiáltottam: nem akarok hátramaradni, nem akarok megtorpanni! Az előbbi szó mai reámvonatkozásában a nagynevű elődök tiszteletéből fakad, kiktől el nem maradni, már magában szép cél, s azt elérni, már nagy érdem. A másik szót a feltornyosuló nehéz fellegek láttán mondom: azért sem akarok visszariadni, nem akarok megtorpanni, téli álomba merülni, nem akarok nyom nélkül eltűnni. Akarok én is sok szépet és jót, szemétben gyönyögt, a pusztaságban frissítőt találni, s a zürzavarból kivezető útra bukkanni. Isten segítségével minden sikerülhet, ami jó szándékból fakad. Az Ő kegyelméért könyörgöm Hazánk, Egyetemünk, mindnyájunk számára! Az emberektől pedig baráti érzületet kérek. De követelése is van, az, hogy Egyetemünkre, mint intézményre, tisztelettel és megbecsüléssel nézzen mindenki!

Tekintetes Ünnepi Közgyűlés!

Méltóságos Miniszteri Képviselő Úr!

Tisztelt Vendégeink, Egyetemi Polgárok!

Mielőtt a rectori széket elfoglalván, értekezésemet előadnám, engedelmmükkel egy örvendetes eseményről óhajtok jelentést tenni, egy kitüntetésről, mely igazi érdemeket jutalmaz s amelynek fényében mindnyájan gyönyörködünk. A Kormányzó Úr Őfőméltósága dr. Kováts Ferenc jog- és államtudománykari ny. r. tanár úrnak, a mult tanévi Rector Magnificus úrnak, éppen rectori tisztségében, továbbá tanári minőségében kifejtett fáradhatatlan és megszire kiható munkássága elismerésül a II. osztályú magyar érdemkeresztet adományozni kegyeskedett. Midőn szeretett és nagyrabecsült tanártársunknak e magas és megérdemelt kitüntetést a kísérő decretummal együtt átadni szerencsém van, mindnyájunk jókívánatait tolmácsolom. A magam részéről pedig szívből kívánom Neked, mélyen

tisztelt Barátom, hogy a szalag szép zöld színe oázist jelentsen Neked a sivatagban, a csillag pedig vezéreljen mindnyájunk büszkeségére és a Haza javára ezentúl is azon az úton, melyen haladva immár magadnak és az Egyetemnek annyi dicsőséget szereztél. Isten óvjon és segítsen hosszú munkás életre, annak minden magasztos örömeivel!

B) *Rectori székfoglaló előadás.*

Hány érzékszervünk van?

Fejtegetéseimnek célja: bebizonyítani, hogy nem öt, hanem legalábbis kétszerannyi érzékszervünk van. Mielőtt ezeket felsorolnám, meg kell mutatnom az utat, melyen haladni kell, hogy ezt kimondhassuk. Legelőször is meg kell állapítani, hogy egyetlen érzékszerv is valóságos készülékrendszer, elsősorban idegkészülékrendszer, melynek működésében három, sőt négy főtényező is szerepel. Egyik az ingerek felfogása és a lényegüket jelentő mozgásformák átalakítása olyan mozgássá, melyet az érzékszervhez tartozó ideg átvehet. Ez az átalakítás a test kerületi részein elszórt különböző alkotású készülékekben történik, melyek nélkül az ideg nem szolgálhatja azt a feladatát, hogy a környezet eseményeiről tájékoztasson bennünket.

A fény sugar, ha közvetlenül a látóidegre bocsátjuk, ezt nem ingerli, fényérzés nem keletkezik, csak akkor, ha a fény a szem ideghártyáján elhelyezett különleges szerkezetű és csak a fényhatás feldolgozására hangolt pálcika és csapsejteket éri. Minden érzékszervben vannak ilyen kihelyezett előmunkások, melyeknek feladata, hogy a testünkől idegen s a külvilágból érkező *ingerhullámokat*, melyek mindenütt a mozgás jellegével bírnak, átalakítsák, mint ahogyan ezt az ismert villamostranzformátorok teszik. Azért is nevezik az érzékszerveknek ezeket a részeit transzformátoroknak vagy kommutátoroknak.

Az érzékszervek működésében a második tényező az érző ideg munkája. Az ideg közvetlenül és szoros kapcsolatban áll a transzformátorral, tőle átveszi a már átalakított ingermozgalmat, mely gyökeresen különbözik a külvilági mozgásformáktól és elvezeti azt az érző központba, mely az érzékszervnek harmadik, mondhatni legfontosabb része: ez dolgozza fel az ideérkezett izgalmakat érzésekké, itt alakulnak át az izgalmak *ismeretekké*. Ez a működés egyben irányadó is az érzékszerv fogalmának meghatározásában, mert ennek alapján mondhatjuk, hogy „érezkszerv“ az az idegkészülék-komplexum, mely a külvilágból vagy testünk bármely pontjáról kiinduló ingereket, vagyis állapotváltozásokat felfogja és érzésekké, ismeretekké alakítja át.

Az érzékszerv tehát a maga egészében és lényegében nem csupán a testszerte elhintett idegkészülékekből áll; így a látás szervét nem csupán a szemnek nevezett környéki készülék, hanem az agyvelő felé vezető látóideg, továbbá az agyvelő nyakszirti karélyában, annak szürke állományában levő dúcsejtcsoportok alkotják. Ezekben jön létre az érzés, nem pedig ott, ahová az inger behatott. Tévedünk, amikor azt hisszük, hogy, ha pl. bőrünket valami érinti, az érzés a bőrben, illetőleg a bőrben levő ingerelt tapintóttestecskékben keletkezett. Ennek a csalódásnak kárát ugyan nem valljuk a mindennapi életben, sőt éppen ellenkezőleg, ezen kivetítés révén tájékozódunk a felől, hogy hová hatott be az inger és milyen helyi vonatkozásban van az testünkkel, vagy a külvilággal. Ezen a mesgyén alakul ki a térben való tájékozódás.

A vázolt hármass rendszer, úgymint a transzformátor, az érző ideg és a vele közvetlen kapcsolatban levő érző dúcsejt munkája, az *érezkelés* magában véve nyers, kezdetleges folyamat és következményeiben, vagyis a reflexként rákövetkező cselekvésekben szűk körre szorítkozik. Magasabbrendű feldolgozásra van szükség a végből, hogy az érzékelésből az észrevezés kialakulhasson.

Úgy tudnám legrövidebben meghatározni az észre-
 vevés fogalmát, hogy az nem egyéb, mint *megértett ér-
 zékelés*, mely megértés úgy lehetséges, hogy figyelmünket
 az érzékszervhez tartozó alsóbbrendű dúcsejtek állapot-
 változására reátereljük, ezt tudomásul vesszük, a maguk-
 ban véve kezdetleges érzéskülsőt más, magasabbrendű
 dúcsejtekkel hozzuk működésbe kapcsolatba, azon társító
 idegpályák közvetítésével, melyek megszámlálhatatlan
 mennyiségben létesítenek kapcsolatokat az agyvelő sokféle
 működésű részei között. E működésfokozatok láttára az
 embernek a széles méderben dolgozó hivatalok jutnak
 eszébe, ahol van iktató, kiadó és annyi más, az idegen
 előtt ismeretlen ügyosztály, ahol rejtélyes módon, sok
 méltó és méltatlan körülmény összetársítása révén intéz-
 tetik el az akta, mint a hivatal „ingere“. A külvilág felől
 érkező sokféle híradást bámulatos módon intézi el az
 agyvelő annak érdekében, hogy a behatás lényege és
 velünk szemben birtokolt, sőt mondhatnám, bitorolt jelen-
 tősége minél alaposabban felismerhető legyen.

Az érzékszerv negyedik főrésze éppen az a műhelye
 az agyvelőnek, ahol eredményre jut a sokféle társítás oly
 értelemben, hogy az érzékelt behatás jelentőségét *felis-
 merjük* és ennek nyomán cselekedeteinket úgy végezzük
 és intézzük, mint intelligens és normális lényekhez illik.
 Ha akár állatban, akár emberben a szellemi tevékenység,
 a felismerés, észrebevés lehetetlenné válik, az a szervezet,
 bár nyers érzékelése meg is marad, úgy viselkedik, mint
 egy bizonyos szempontból megbutult szervezet: bár lát,
 nem érti, mit jelent az, amit éppen lát, nem ismeri fel,
 ki ellensége, ki barátja; emlékezni nem tud, mindig az
 adott pillanatnak él, ösztönös lényé alacsonyodik, hallja
 az ostor suhogását, de nem fél tőle, mert nem tudja,
 hogy ez a zörejt mit jelent ránézve.

A beható inger nyomán tehát négy állomáson válik
 az izgalom az öntudat alkotórészévé, érzéssé, ismeretté.

Az eddig elmondottakat figyelembevéve fontolóra vehetjük mármost azokat a szempontokat, melyek az érzékszervek osztályozásánál, más szóval számuk meghatározásánál irányadók lehetnek. Az érzékszervek osztályozása a szerkezet, az anatómiai alkotás különbözősége alapján ma még nem lehetséges. Igaz ugyan, hogy az érzékszervek környéki részei, a transzformátorok szerkezet tekintetében a működésnek megfelelően különböző alkotásúak; élesen meg lehet különböztetni például a hosszúra nyúlt szaglősejteket a zömökebb és egészen másképp csoportosuló ízlelősejtektől, vagy a tapintótestektől, vagy ezeket és minden más transzformátort a szem ideghártyájában levő pálcikáktól és csapoktól, stb. Az ilyen alapon szándékolt felosztás és megkülönböztetés azonban nem számolna azzal a ténnyel, hogy az érzékszerv legfontosabb része a dúcsejt az agyvelőben, ahol az érzés létrejön. Igaz ugyan az is, hogy az érzékszervek központi részeinek szerkezeti különbségeiről is vannak már ismereteink; a különböző érző központokban levő dúcsejtek között alaktani, nagyságbeli, stb. különbségek megállapíthatók, de ezek befolyása az érzések különbségeire még rejtélyes. Továbbá a kémiai alkotásban is vannak bizonyos különbségek a dúcsejtek között, ezek az ismeretek azonban még szintén fogyatékosak. Az *érző ideg*, mely a környéki készüléket, a transzformátort, az érző központtal összekapcsolja, szintén nem lehet irányadó az osztályozás szempontjából. Nélküle ugyan eredménytelen a transzformátor ingerlése, de az érzés fajlagossága szempontjából fontos szerepe nincs. A fényézés nem azért különbözik a hangézésétől, mintha magának a látóidegnek izgalma lényegében és jellegében különböznék a hallóidegétől. Ezt a tényt némi elszántsággal úgy lehetne jellemezni, hogy ha a látóidegnek egy darabját kimetszvé, helyébe a hallóidegnek darabját be tudnók illeszteni úgy, hogy az oda be is forradna, ez az ideg azután is látásérzéseket köz-

vetítene. A villamos áram is ugyanaz a folyamat, akár csengetésre, akár világításra, akár motorhajtásra használjuk; a munkaeredmény nem a vezetékek működése miatt, hanem a munkakészülékek miatt különböző.

Az ingerek különbözősége szintén nem lehet az osztályozás alapja, egyrészt azért nem, mert ugyanaz az inger többféle érzékszervet is izgalomba hozhat, így nyomással tapintásérvés, fényérvés, sőt ízérvés, stb. is kiváltható, viszont ugyanabban az érzékszervben különböző ingerek azonos jellegű érzéseket válthatnak ki.

Legcélszerűbb, ha az érzékszerveink *működésében* mutatkozó különbségeket vesszük a megkülönböztetés alapjául, követve *Helmholtz* útmutatását, aki az úgynevezett külső érzéseket, vagyis a külvilág eseményeiről tájékoztató érzéseket, melyekről itt elsősorban szó van, az érzések eltérő jellegei alapján különböztette meg. Olyan érzések, melyek egymással összehasonlíthatók és amelyek között csak fokozati különbségek vannak, ugyanazon érzékszervi működéskörbe tartoznak, például a sárga szín érvése a zöldétől a jelleg, a modalitás szempontjából nem különbözik, a kettő között átmenet van, melyet mindenki símán áthidalhat, hiszen erre a fizika is útmutatással szolgál, midőn arra tanít, hogy itt csupán rezgéskülönbségről van szó; a tiszta sárga szín érvése akkor keletkezik, ha szemünket 540 milliomod milliméter hullámhosszúságú éterrezgések érik, kisebb hullámhosszúságú rezgések hatására a zöld, még kisebbekére a kék, stb. érvése keletkezik. Az átmenet tehát síma, mind az érvés, mind az inger szempontjából is, és a rezgésszámok alapján matematikai feladat is szövődik az élettaniak közé. A különböző szín-érvések tehát ugyanabba a működési körbe tartoznak. De gyökeresen különböznek tőlük a hangérvések. Ez a különbség olyan mélyreható, hogy azt rendes beidegzésű ember nem tudja áthidalni, közöttük jellegbeli különbség van, mely az osztályozásban a kettő számára külön feje-

zetet kíván. Az édes, a meleg, a vékony hang érzései megint gyökeresen, a jelleg szerint különböznek egymástól, ezek nem hasonlíthatók össze, különböző fejezetekbe tartoznak. Azonban ez a beosztás sem tökéletes, mint ahogy általában az oknyomozó természettudományokban nem kívánatos a bürokratizmus betörése és a skatulyázás a maga merev határmegvonásaival. Az osztályozás csak tájékoztatni akar, de a mi kezünkben elismeri az átmenetek felállításának szabadságát. Erre pedig szükség van, mert az érzékszervek sem működnek egymástól függetlenül, mint ahogy általában szerveink egymással többé-kevésbé szoros függési viszonyban vannak és együttes összehangolt működésükből származik az egyén rendezett élete.

Ilyen kölcsönös hatások az érzékszervek között például az ellentétesség jelenségeiben nyilvánulnak; midőn ugyanis figyelmünket egyszerre két vagy több érzés hívja fel, az érzések módosulnak. Még olyan élesen eltérő jellegek szerint működő érzékszervek, mint a látás és a hallás szervei is módosíthatják egymás működésének eredményét, mint azt például a színes hallás esetei is bizonyítják. Én magam a kimondott, vagy olvasott, de hanghatásban elképzelt szavakat színeseknek látom: a vasárnap nekem vörösbarna színű szó, a hétfő, nem tekintve hétköznapi vonatkozásait és nem emiatt, szürkés, kissé zöldes árnyalattal, de semmiesetre sem kék, a csütörtök fűzöld színű szó, a péntek okkersárga, stb. Egy öt éves kisfiútól, mikor valami éretlen, ízetlen gyümölcsöt majszolt, hallottam ezt a kijelentést: „Milyen drappszín ízű ez a körte.“ Más emberben ez a kapcsolat hiányzik, azt nem érti, éppúgy mint én sem értem a fordítottat, tudniillik a zörejés látás rejtelmét, ami abban áll, hogy némely ember színérzéseit hangérzések kísérik és módosítják. Efféle kölcsönhatás példája továbbá az, hogy utóképek hangbehatásra olyan feltűnően változhatnak, hogy azt kellő ügyesség és gyorsaság birtokában le is lehet

festeni. Az összefüggéseket az olyan általánosan ismert kifejezések is feltűntetik, mint a meleg, hideg szín. A hegedű üveghangjai bennem a bizonytalanság és szorongás érzését keltik; az én érzékelésemben ezek a kékes-fehér szín, hideg érzés és a savanyú íz érzését hozzák uszályként magukkal, a gordonka mély hangjai ellenben a biztonság érzését keltik, hatásukra melegézés, vörös-barna szín és édes íz képzetek merülnek fel homályosan. Ezek ezenfelül „bársonyos tapintatú hangok“ is. Az érzések a gyakorlati életben oly értelemben is összekeverednek egymással, hogy ritkán keletkezhetik tiszta, egyetlen elemi érzés. Ha például ízlelünk valamit, az édes vagy savanyú íz érzésével összeolvad annak érzése, hogy szájunkban van valami. A színérzéssel összeszővődik a tárgy megnézése kapcsán többféle működő szemizomból fakadó érzés, megérezzük, hogy közelre vagy távolra nézünk; társulnak a térre, a méretekre vonatkozó érzések, stb. Bár az érzékszervek működése ilyen és még sok másféle módon összeszővődik egymással, mégis meg kell maradnunk az osztályozásnak említett módja mellett.

Ennek alapján is jóval több érzékszervet kell megkülönböztetnünk, mint amennyit a közfelfogás elismer, mely ha már a hatodik érzékszervet említi, úgy érzi, hogy ezzel átlépte a valóságok határát és a misztikum kapuján kopogtat.

A tapintás neve alatt a közfelfogás több olyan érzésfajtát foglal össze, melyek egymástól gyökeresen különböznek s a tudomány mai állása mellett egymástól élesen megkülönböztetendők. A tapintás érzését, mint transzformátorok, a bőrben és másutt elhintett tapintó-testecskék szolgálják. Ezeknek működése révén csak azt érezzük, hogy valami érint bennünket, továbbá a tárgyak felületének alakulását ismerjük meg, hogy érdes-e vagy síma-e a tapintott felület. A többi sajátságokat, melyek a tárgyat ennél több tekintetben jellemzik, más érzékszervek segít-

ségével ismerjük fel. A tapintótestek szomszédságában, de azoktól a leghatározottabban elkülönített hőérző idegkészülékek vannak elhintve a bőrben és a nyálkahártyákon, melyek kizárólag a tárgyak hőmérsékletéről tájékoztatnak. Külön idegkészülékek vannak a meleg és a hideg megérzésére: hideg- és melegpontok, melyek az elhelyezés és a szerkezet szempontjából is különböznek. Hogy a tapintás és a hőérzések gyökeresen különböznek egymástól, vagyis hogy ezek különböző módozatú érzések, az is bizonyítja, hogy ha a bőrt valamely pontosan megjelölt helyen, hol tapintótest van, finom eszközzel érintjük, sohasem fogunk más érzést kiválthatni, mint tapintásérzést. Viszont hőérző idegkészülék szigetelt ingerlésére sem kapunk más érzést, mint hőérzést. Sőt, a hideg és meleg érzés is jellegben, modalitásban különbözik egymástól, minek bizonyítéka többek között az is, hogy ha hidegpontot finom meleg eszközzel ingerlünk, hidegérzés keletkezik. Mások a reflexek is, melyek hideg- vagy melegérzésre bekövetkeznek.

A testünkkel érintkező tárgyak nagyobb felületűek szoktak lenni, mint az említett tudományos kísérleteknél egy-egy idegkészülék szigetelt ingerlésére használt finom eszközök. A nagyobb felületű tárgy több, tíz, száz vagy ezer idegkészüléket ingerel egyszerre, vagy gyors egymásutánban. Ekkor a tapintó és hőérző készülékek egyaránt izgalomba jutnak és részben innen származik ezeknek egy kalap alá vonása. Ezenkívül, ha valamely tárgyat tapintunk, ujjainkat, kezünket mozgatjuk, a mozgatott szervek, főként az izmok felől szintén keletkeznek érzések, az úgynevezett izom- és mozgásérzések, melyek a tapintással és hőérzésekkel együttesen tájékoztatnak bennünket az érintett, vagy megfogott tárgy alakjáról, felületének sajátságairól, keménységéről s az anyagról, melyből az van, úgy hogy a tárgyat sokszor fel is ismerjük, anélkül, hogy még más érzékszerveket is igénybe kellene venni.

Ez eddig négy érzékszerv: tapintás, hideg-, meleg-érzés, mozgásérzés. Következik a legszubbjektívebb, egyéniségünkhöz legközelebb férköző érzés, a *fájdalomérzés*, mely minden más érzéstől oly élesen különbözik rendkívül kellemetlen, riasztó, félelmetes érzelmi jellegével, amely olyan vad erőszakkal kényszerít bennünket, hogy testünket a káros behatásoktól megvédjük. Az újabb vizsgálatok anatómiai, vagy más szóval, tárgyi bizonyítékokat is szolgáltatnak arra vonatkozólag, hogy a fájdalom önálló érzésfajta. *Frey* meghatározása szerint csak a bőrben 3—4 millió idegkészülék van, melynek izgatása csakis fájdalomérzést vált ki, viszont vannak helyek testünkben, melyeken más érzést, mint a fájdalomét semmiféle ingerléssel sem lehet kiváltani. De a reflexek is, melyek a fájdalom-érzésre be szoktak következni, mások, mint a többi érzésekre bekövetkezők. A fájdalom minden szerv működésében mélyreható változásokat idézhet elő, de a legjellemzőbb az izmok heves, gyors, erős tevékenysége, mely okvetlenül és minél gyorsabban az inger eltávolítása érdekében történik, míg sok más érzés inkább az ingerhatás megkönnyítését, sőt az ingerlő anyagnak, testnek megszerzését célozza.

Ugyanezen a bizonyítási úton haladva ki kell emelnünk a tapintás fogalma köré font bonyodalmas egyvelegből azt az érzést, mely a szaporodás céljait szolgálja a maga messze kiható cselekvéseivel, különleges idegberendezéseivel és minden más érzéstől különböző jellegével, a kétérzést, mely annyi alávaló és magasztos cselekedet rugója.

Ezzel együtt tehát hatféle érzést bogoztunk ki abból a gordiusztnál is bonyolódottabb csomóból, melyet a közfelfogás egyszerűen tapintásnak nevez, habár tudja, hogy van hőérzés, fájdalomérzés, stb.

Az ízlelés, szaglás, hallás, látás érzékszerveivel elértük a tízes számot és még e mellett bizonyos mérsékletet

tanusítottunk, mert némely vizsgáló hajlandó például az ízlelés keretében a négy alapízérzést négy különböző jellegű érzésnek kijelenteni, továbbá vannak, akik a szaglászervében szintén érzékszervek csoportjait akarják megkülönböztetni, nem is egészen jogtalanul, mondván, hogy a különféle szagok felfogását különböző szaglóidegkészülékek közvetítik. A látás szervében is kell bizonyos munkamegosztást szerepeltetni: az úgynevezett pálcikák, mint transzformátorok a nyers fényérzést, a csapok pedig a színérzéseket és az éleslátást közvetítik. Ezt a felaprózást magam nem vállalom, ellenben a tizes számot még eggyel gyarapítani el nem kerülhetem. Eddig az úgynevezett külső érzéseket tárgyaltuk. Vannak azonban közelebből meg nem határozható, homályos minőségű, a közérzet kialakulásában szintén szereplő belső érzések, úgynevezett szerv-érzések, melyek inkább csak akkor jelentkeznek, mikor valamely szerv működésében erős változások következnek be. Ilyenek az éhség, a szomjúság érzése, a levegőszükséglet érzése stb. Ezen a nagy és homályos területen ma még nem lehet kielégítően tájékozódni; főleg azt nem tudjuk, hogyan különböztessük meg az itt szereplő idegberendezéseket.

A már tárgyalt mozgásérzéseken kívül azonban a belső, úgynevezett szerv-érzések csoportjából igen jellegzetesen kiválik egy, az *egyensúlyérzés*. Ezt a laikusok is kezdik már felfedezni, főleg a szédülések miatt, a tengeri betegség és az aviatikusok szempontjából. A repülőjelölteket súlyos próbáknak vetik alá, mikor alkalmasságukra megvizsgálják őket. Beültetik a forgató gépbe és abban megforgatják különböző irányokban, illetőleg, tengelyek körül, egyszer-egyszer hirtelen megállítják a gépet és megállapítják a vizsgált egyén tájékozódási képességét például úgy, hogy megkérdezik merre van kelet, észak, stb. A nem kívánatos mértékben érzékeny ember ilyen körülmények között elveszíti tájékozódását, szédül, gyomra

émelyeg és más kellemetlen reflexek vesznek erőt rajta, másszóval alkalmatlan.

Az egyensúlyérzés transzformátor szerve minden másétól eltérő. A belső fül szomszédságában mindkét oldalon 3—3 félkör alakú ívjárat van egymásra merőleges síkban elhelyezve. Sűrű folyadékot tartalmaznak. Az ívjáratok kiöblösödött részében, belül, a folyadékkal érintkező szőr-alakú nyúlványokkal ellátott sejtek vannak. Ha fejünket valamerre elfordítjuk, az ívjárat maga természetesen vele mozdul, tartalma, a folyadék azonban, ha a fej fordulása elég gyors volt, tehetetlenségénél fogva helyben marad s beleütközik a szőröcskébe; illetőleg az ívjáratral együtt mozduló szőröcskék beleütköznek a helyben maradó folyadékba. Ez mechanikai ingert jelent a szőröcskéhez tartozó sejtek számára s ennek nyomán kialakul tájékozódásunk arról, hogy fejünk, vagy vele testünk minő helyzetváltozást végzett.

Ez a legősbibb érzékszerv, amely, vagy hozzá hasonló, igen alacsonyrendű szervezetekben is megtalálható, mint a térben s a mozgások felől tájékoztató szerv. Némelyek, tekintettel arra a tökéletes szabályosságra, amint ezek az ívjáratok a tér három dimenziója szerint vannak elhelyezve, azt mondják, hogy a tér három dimenziójáról alkotott felfogásunk ezen alapszik.

Az elmondottak alapján légalább, de nem kevesebb, mint 11 érzékszervünk van. A szám megállapítása egyébként nem is fontos, nem is lehet minden időre szóló, mert körülöttünk sok minden változik s ha e változásokba belepusztulni nem akarunk, nekünk is változnunk, alkalmazkodnunk kell, új felfogó és reagáló szervekkel kell fölfegyverkeznünk.

Az érzékszervek száma megfogyatkozhatik elsatnyulás kapcsán és megszaporodhatik új szükségletekhez való alkalmazkodás eredményeképen. Fejlődhetnek új érzékszerveink, vagy most még lappangva dolgozók az életmód

és a szükségletek változásai nyomán erősebben kifejlődhetnek, a meglevők tökéletesedhetnek és keretükben új jellegek merülhetnek föl. Ha valaki valamely érzékszerve működésével tudományos szempontból tüzetesen és hosszasan foglalkozik, a vizsgált működést a figyelem sokszoros igénybevétele és a gyakorlás révén rendkívüli módon kifejlesztheti, de ha kutatásait abbahagyja, a működés leszáll az emberfelettség fokáról a mindennapi életben megszokott fokra. Az elektromosság és mágnesség sokféle jelenségét ma még nem tudjuk érzékszerveinkkel eléggé felfogni és méltatni, mert az elektromosság és a mágnesség az ember életében nem régóta nyújt alkalmat újszerű működések gyakorlására. Talán nem is lesz szükség anatómiailag új szervek kifejlődésére, hanem valamely meglevőt, vagy meglevőket fogunk új működések végzésére begyakorolni. Hogy ez nem lehetetlen, mutatják a sérült szervezetekben bekövetkező kiegyenlítődési jelenségek. Ha kutyát megsüketítünk, helyette a durva hanghatások felfogása tapintás révén is begyakorolható: az erős hanghullámok megmozgatják a szőröket s az ezek gyökere körül a bőrben levő tapintó idegkészülékek izgalomba jönnek s a behatást hírül adják. A vak tapintását és mozgásérzéseit veszi igénybe, nagyobb mértékben, mint a látó ember; a tapintásban csorbát szenvedett tábesz-betegnek pedig látását is be kell gyakorolnia mozgásainak szabályozása érdekében.

Automobilvezetők és aviatikusok sem rendelkeznek még új érzékszervekkel, ellenben a meglevőket az eddiginél nagyobb mértékben használják és élesítik, hogy a térben folyton és hirtelen változó körülményekhez gyorsan alkalmazkodván, a maguk és utasaik életét minél kevésbé veszélyeztessék.

Az érzékszervek száma ezek elsatnyulása révén is változhatik, így például az úgynevezett kultúrember szaglószerve, legalább is működésének némely ágazatában,

jelentőségét veszíteni kezdi és elsatnyulóban van. De még könnyen kiemelhető ebből az állapotból, ha gyakoroljuk.

És végül a tudományos felfogás változása is részes lehet abban, hogy hány érzékszervet különböztessünk meg.

Ezzel előadásom végére értem. Most még hozzátok fordulok, Egyetemi Polgárok, fiatal barátaim! Ti tudjátok, nektek éreznetek kell, hogy mi, tanáraitok, életünk érett gyümölcsseit adjuk nektek; érzésünk melegével és barátságunkkal kínálunk benneteket és ennek viszonzását kérjük tőletek. Mi vezetni akarunk benneteket a boldogulás útján, s ezt az utat egyengetni és gyomlálni is akarjuk. Fogadjátok ezt a törekvésünket megértéssel. Magunk is küzdünk az élet nehézségeivel: ez is közelebb hozhat bennünket egymáshoz, mi is ugyanazt látjuk szépnek, jónak, vagy rossznak, mint bárki közületek, akinek jó szándék van szívében; a mi kezünk is ökölbe szorul, ha a határok felé nézünk; bajtársak vagyunk a közös erőfeszítésben és munkában, örömben és keserűségben: keressük hát együtt a szemétben a gyöngyöt, a sivatagban a forrást, a zürzavarból a kivezető utat.

Bajtársak, karjaink és a kapuk kitarva, jöjjetek, de a csüggedést hagyjátok kint.

Az 1931/32. tanévet megnyitottnak jelentem ki, t. vendégeinknek szíves megjelenésüket megköszönöm és ünnepi közgyűlésünket bezárom.

2.

Üdvözlő beszéd

Szabó Mihály sub ausp. Gubernatoris jogtudományi doktorrá avatásakor.

Tisztelt Doctor Úr!

Azokat az érzéseket, melyek e fölemelő ünnepélyünk alkalmából engem is elfognak, még elmélyíti egy látomás: látom magam előtt és látnám ezer mértföldről is, a meg-

újhodás emlékművét a régi torony falában. Zarándokoljon el Ön is, fiatal doctorom, oda, és nézze meg a Vezér nemes alakját, ki úgy áll ott, mintha az imént dobbantott volna a lábával és az imént kiáltotta volna: azért is! Ennek a kiáltásnak hatalmas visszhangja van! Élnünk kell, habár annyi minden ellene mond ennek az Isten-sugallta szándéknak, és élünk is, csakazértis! Hány kis családi otthon és hány büszke alkotás a művelődés szolgálatában viseli homlokán érzésem szerint ezt a büszke jelszót: azértis! Kinőttek ezek a termékeny és türelmes magyar földből, mint az élni akarás bizonyosságai. Élünk, a köteles keresztényi vidámsággal, mint polgárok, cáfolói és tagadói a dekadenciának, minden vörös visszfény dacára . . . polgárok, azértis! És elérjük majd a régi szent határokat, mindenek ellenére, azértis! Ezeket jelentse Önnek az a lábdobbantás, és így felkészülve a becsületes életre, próbáljon most egy pillantást vetni a jövőbe, mely a derék anyák méhéből és Isten kegyelméből születik. Azon az emlékművön a Kormányzó lábánál térdel az áldozatra kész Anya, kis fiát odavezeti és felajánlja a megújhodás szolgálatára. A kis fiú tisztelettel nézi, lesi, mit fog tenni a Vezér és mit fog kívánni tőle; tekintetében a művész remekléséből tisztelet, szeretet és megilletődés tükröződik, mintha sejtené kis lelke, mi vár reá . . . ó, animula parvula, blandula!

Doktorom! Ön is így nézett az imént a Kormányzó Úr képviselőjére s én e tekintetén keresztül megláttam Önben a rokont; e réven én Önt nemcsak doctorrá, hanem testvérré is fogadom . . . Önnek is most már lesnie kell, mi lesz a parancs, a fegyvert pedig, mely lehet könyv, író toll, vagy kard, kiosztja majd Önnek a Rend, és a kötelességérzés, melynek oly megragadó jelképe a megújhodás emlékműve. Önt is támogatták eddig az áldozatrakész szülői karok, támogatta Önt szellemi szülője, az Alma Mater is, és támogatni fogja ezután is, hogy

beválhassanak auspiciumai, kilátásai arra, hogy Önől diadalmas ember lehessen. Útjának elején a kilátások biztató derűjének örvendjen elbizakodás nélkül, hiszen Önt bajtársainak elismerő és biztató tekintete is kíséri. Ime sorfalat állnak Önnek, mindnyájunk gyönyörűségére... az élet útja mellett sűrű erdő, melyben rejtelmes dolgokat suttog a szél, a határok felől fújdogáló és annyi lehullott levelet zörgető szél... szálfák ezek, melyekről harsányan visszhangzik a mi szent igénk: nem, nem, soha! Integetnek Önnek, nem búcsúzó, hanem találkozó, a robotos élet, vagy a fegyveres harc mezején, ami utóvégre majdnem mindegy, hiszen vérre és verejtekre szomjazik mind a kettő.

Méltóságos Kormányzói Képviselő Úr!

Méltóztassék megengedni, hogy magas kiküldetésével kapcsolatban kifejtett fáradozásáért, e kiküldetés forrása és fénye iránti tisztelettel köszönetet mondjak. Külön köszönöm a felavatotthoz intézett mélyértelmű és megkapó beszédét, melyet mindnyájan megilletődve hallgattunk, s a mely számunkra emlékezetes élmény marad. Köszöntünk mellé csatolom nagyrabecsülésünknek, tiszteletünknek és szeretetünknek őszinte kifejezését, mely megilleti a mi vezérünket, munkatársunkat és a mentésre kész árvízi hajóst. Egyben mély tisztelettel kérem Méltóságodat, hogy a Kormányzó Úr Őfőméltósága magas színe előtt méltóztassék tolmácsolni mély hódolatunk, tiszteletünk és ragaszkodásunk kifejezését, mellyel viszonzni óhajtjuk azt a szeretetteljes figyelmet és atyai gondosságot, mely az ifjúsággal szemben a mai alkalommal is oly nemesen megnyilatkozott. Ebben a nemes gesztusban intelmet is látok arra vonatkozóan, hogy mi is, akik a Fővezért megértjük és Őt követni és Vele együttműködni akarunk, mi is mindent megtegyünk, hogy a fiatalok érezzék, és tapasztalják, hogy ők nemcsak tanítványaink, hanem gyer-

mekeink is. Díszülésünket azzal a szívből jövő fohással zárom be, hogy az Isten a Kormányzó Úr Öfömméltóságát a Haza üdvére még sokáig éltesse!

3.

Az 1932. május 29.-én tartott évfárá közgyűlésen elmondott beszéd.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!
Mélyen tisztelt Vendégeink!

Egyetemünk alapításának évfordulóját május 29.-én ünnepeľjűk. 1872-től számítva ez a 60. évforduló. Jubileumra hívogató dátum, meg is emlékezőnk róla, annak eltökélésével, hogy nem felejtűnk el semmit a multból, és nem mulasztűnk el semmit a jövőért. De jubilálűnk a szó igazi értelmében, örvendezőnk tanítványainkkal egyűtt, az ő sikereiknek. Örómmel látűk, hogy tanítványaink az előírt tanulmányok elvégzése mellett tudományos problémák megoldásán is kipróbálűjk tehetségűket és szorgalműkkal, becsvágyűkkal megjelennek a küzdötéren, a pálmáért, vagy prózában szólva, bizony egy kis megkönnyebbűlésért egy kis időre; egy kis utravalóért az életűtnak rövid szakaszára. Mielőtt azonban az egyetemi életnek és tevékenységnek ezen ágazatában elért eredményekróľ beszámolnánk, hagyományos szokásainkhoz képest tisztelettel felkérűm karomnak, az orvosi karnak méltóságos Dékánűjt, dr. Jeney Endre tanártársamat, hogy ünnepi előadását megtartani szíveskedűjk.

(Az előadás végeztével:)

Hálás köszönetet mondok mindnyájűk nevében Jeney Dékán úr ömméltóságának, magas színvonalű értékes előadásáért. Most következik a Tudománykarok jelentése a pályaműnkákróľ, előbb azonban kedves kötelességet kell teljesítenem, midűn a pályaműnkák jutalmazásához szükséges összeg adományozóíróľ hálánk és köszönetűnk kifejezésével megemlékezem. Örvendetes, hogy ezidén a

szokottnál többen keresték az alkalmat, hogy a laboratóriumokban, a szemináriumokban, a könyvtárakban, a betegágynál, avagy a szabad természetben búvárkodjanak. Viszont nem csekély gondot és utánjárást okozott nekünk, hogy a pályadíjakra honnan kerítsük elő a fedezetet, mert tavaly óta az anyagi romlás kapcsán sajnos nagyon megváltoztak a viszonyok. Eddig legbőkezűbb adakozónk, Szeged városa súlyos anyagi helyzetéből kifolyólag, mit teljes mértékben átértünk, a rendes évi dotációt folyósítani nem tudta, mégis tanújelét adta áldozatkészségének, mely a mai viszonyok között különösen méltányolandó, midőn egy érdemes pályamunka díjazását elvállalni szíves volt. Ugyanezt tette a Kereskedelmi és Iparkamara, szintén egy pályamunkával. A Szeged-Csongrádi és az Angol-Magyar Bank is szíves volt évi adományát kiutaltványozni, bár, a súlyos viszonyokra hivatkozva, csökkentett mértékben. A Rockefeller-féle kutatási alap viszont jelentékeny összeggel, 700 P.-vel sietett segítségünkre, végül az Egyetem saját, redukált javadalmából és magánosok adakozásából összegyűlt a szükséges összeg, 2970 P, ami nemcsak pénzérték, hanem sokkal több, erkölcsi érték az, az együttérzés jele, ami különösen becses előttünk.

Fogadják e kettős érték fejében, gyöngé viszonzásul, hálás köszönetünk kifejezését.

(A Tudománykarok jelentése és a pályadíjak és jutalmak — I. alább — kiosztása után.)

A megjutalmazott nagyszámú pályamunkában megnyilvánult szorgalom, buzgóság és siker meglepedést kelt bennünk. Tanár és tanítvány, kik a munkában találkoztak, az e téren is jól teljesített kötelesség érzésével búcsúzhatnak a tanévtől. Örömmel és melegen üdvözlöm a pályadíjnyerteseket! Ragaszkodjanak ezután is a tudás és műveltség forrásaihoz, gondolják meg, hogy az emelkedettség és a műveltség révén az embernek az erkölcsi célok szempontjából is több kilátása van a boldogulás-

ra, mint annak az igazán szegénynek, aki még ezt a menedéket is nélkülözi az élet bántalmazásaival szemben. Akadhatnak Önök között, kiknek számára a mai siker nem egyszerűen pillanatnyi epizód és szerény utravaló az életútnak rövid szakaszára, hanem akiknek életpályájára ez a siker a messze jövő szempontjából is elhatározó és irányító fontosságú lesz. Ismerek kartársakat, itt ülnek közöttünk, akiknek élete pályáját egy-egy kivételes sikerű colloquium és pályamunka döntötte el. Kívánom, hogy sikerük másokat is buzdítson.

Aki pedig a versenyben ezúttal lemaradt, gondolja meg, hogy semmiféle munka sem lehet hiábavaló: a munkába fektetett energia nem veszt el. Hányszor megtörténik velünk is, hogy valamely kísérletünk nem sikerül, vagy más irányba tereli a vizsgálódást, mint a melyen elindultunk; a siker azonban később, újabb fáradozások árán valamilyen formában mégis jelentkezik. A külső siker különben másodrendű kérdés, fő, hogy a vágy a továbbdolgozásra, a tudás fejlesztésére és a siker kivívására el ne lankadjon, sőt inkább gyarapodjék. Az Egyetemnek kötelessége, hogy ezt a vágyat táplálja, még pedig oly hathatósan, hogy az szervesüljön az egyéniséggel, úgy hogy attól megválni ne is lehessen. Ez kívánatos és dicséretes rabság, mint azé a tanaré is, aki szeretetéből kifolyólag rabságba esett az ifjak szigetén, ahol friss levegőért és megújulásért partra szállott.

Az élőktől most elbúcsúzom, továbbra is jó munkát kívánva, és tekintetemet a túlsó partra, azok felé fordítom, akikre mindig emlékeznünk kell, meg nem szűnő fájdalommal a korán letört életekért, nem csökkenő tisztelettel irántuk, s akik emlékezetünkben halhatatlanok kell, hogy maradjanak. A nagy háborúban elesett hős egyetemi polgárookra gondolok most, kik oly nagy számban hoztak véráldozatot a Hazáért. Május utolsó napja most már a törvény szerint a „Hősök Emlékünnepé“, nemzeti ünnep,

mely most először esik össze egyetemi évzáró ünneppel. Öröm és gyász találkozik tehát most is, a Tedeum a De profundissal, az ellentétek természeti törvénye alapján, melyek lassan, vagy gyorsan kiegyenlítődnek, majd nyomban újak keletkeznek, hogy mindig sírva kelljen vigadnunk. De nem szabad elkeseredni, a borúra is jön derű, a holttestből virág lesz, a temetőben gyermekek játszanak, az emléktáblákra pedig évről-évre babérkoszorúk kerülnek . . . én is elhelyezem a miénket, mély megilletődéssel, tisztelettel és Velük szemben kicsinységem érzésével, hiszen véretem én még nem hullattam, csak verejtékemet . . . Halványodjanak el a kisebb-nagyobb méltóságok e nevek dicsőségének fénye mellett, és adjuk meg a tiszteletet az elesettek emlékének azzal, hogy helyünkről fölemelkedünk.

Ezzel a szomorú akkorddal zárul ünnepélyünk, de merítsünk vigasztalást abból a reményből, hogy a magyarok Istene meghallgatja Himnuszunkba foglalt könyör-gésünket.

4.

Dr. Lőte József és dr. Jákó János aranydiplomáinak átadásakor
1932. június 4.-én mondott beszéd.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Mélyen tisztelt jubilálók és vendégeink!

Tiszteletteljes üdvözléssel ünnepi ülésünket megnyitóm. Egyetemünk most mult 60 éves, és első növendékei, mint doktorok, elmúltak 50 évesek. Jöttek egymásután Agyagássy, dálnoki Kovács, Jancsó Benedek, Csengery János, most következnek ünnepeltjeink, kikkel az ellentétekben oly dús magyar életben ma is sírva kell vigadnunk. Mert, ha Trianon gyászos évfordulójára gondolunk, csak könnytől fátyolos szemmel nézhetünk egymásra, kérdezve, így lesz ez az ezután következő években is?

Ezután már minden évre juthat Isten kegyelméből olyan nesztora a tudományos és közéletnek, akire az aranydiploma dísze és a mások nagyrabecsüléséből fakadó tisztesség háramlik, és akiknek élete részes abban, hogy az egyetemre mindenki tisztelettel tekintsen föl és dicső multját, gyászos száműzetését és energikus talpraugrását tisztelettel idézze föl elméjében . . . Ballagnak az öreg diákok, az Idő szelleme barátságosan kíséri, támogatja és megmutatja nekünk őket, ballagnak tovább, tovább . . . Rájuk mutat, mintha gondolná: írigylésreméltó az ilyen értékekkel ékes mult; ugyan ki fog majd közületek ennyit érni az én mérlegemen, az Idő ítélőszéke előtt, és ki fog ennyit megérni és átélni az életösvény mentén, annyit tapasztalni, tanulni és tanítani, annyit döngetni az Igazság zárt kapuin, annyit szenvedni és örvendeni, mint Ők tették. Ők többet örvendhetek Nagymagyarország boldogságának, mint mi ifjabbak s az idők rendje és törvénye szerint már kevesebbet fognak szenvedni és keseregni végzetes sorsunkon, mint a fiatalabbak . . . Lőte József, egyetemünk nyug. ny. r. tanára, látta egyetemünket, mint járnai tanuló gyermeket, ott volt az első hallgatók között, látta örvendve a lendületes fejlődést; az egyetemmel izmosodott Ő is, és e fejlődésnek jelentős tényezője volt. Majd Ő is átélte velünk a szörnyű katasztrófát, s így igaz bajtársunk ebben is, a talpraállásban is. A tanítványok ezreinek köszönetét tolmácsolni nagy öröm most nekem, ki az ezrek egyike voltam és maradok, és aki ezenkívül az ő pártfogását és együttérzését élvezhettem életem válságos idejében. Aki pedig a tudós kutató bizonyítványát kéri, hogy a „non omnis moriar“ oklevelét is kiállíthassa neki, annak megmondjuk, hogy lapozzon a pathológia és bakteriológia évkönyveiben, ott megtalálja a kutató munkáit, melyek oly fontos dolgokkal foglalkoznak, mint a minő a tuberkolózis kísérletes kórtana, a tbc. bacillus festése, a veszettség lényege és az ellene

való védekezés, az oltási eljárások variálása, a betegségek ellen tanusított mentesség, a sporafestés, a baktériumok spóráképzése, a vérszámleltétel és a következetesen és szívósan vívott harc a magyar nyelvért és a magyarság érdekeiért, a sok cikk az orvosképzésről és más, a közoktatásügy szempontjából fontos dolgokért, minő pl. a középiskolai oktatás jelentősége és reformja az egyetemi oktatás szempontjából és a többi. És itt kezdet fog a mi mesterünk a másik aranydiplomás mesterrel, Jákó János dr. nyug. főreáliskolai tanárral és c. igazgatóval, aki szintén a miénk és aki tegnap múlt 50 éve, hogy bölcsészettudományi oklevelét a math.-term. tud. karon a növénytanból, mint fő tárgyból és a vegytan- és ásványtanból, mint melléktárgyból Kolozsvárott megszerezte.

Ő is a közoktatásügy munkásként jelenik meg előttünk, mert az oklevél megszerzése után is folytatta irodalmi tevékenységét, mely őt főként mint kiváló paedagógust állítja szemünk elé. A középiskolákban szelvében használt tankönyveinek tárgyai a földrajz, növénytan, állattan és a vegytan . . . és a sorok között olvasni tudók számára a lélek és a vérbeli paedagogus eszményképe, ami áthatja ezeket a munkákat, a megtalált rezonanciában egy egységbe belefoglalni a tanárt és a tanítványt, amiben annyi kikürtölt hírű tudós analfabéta, holott ez a munka a tanításra szánt élet harmoniájának tüköre és a jót akaró lélek természetes reflexe.

Most mi is beilleszkedünk ebbe a harmoniába, a mi aranydiplománkkal, mely megújítása annak az eljegyzésnek, amely 50 esztendővel ezelőtt megkötött a szellemi élet múzsájával, és folytatódott szerencsés házasságban és hálás szellemi gyermekek sokaságát nemzette. Kik között mi is itt vagyunk, ezt az aranylakodalmat ünnepegni a magyar sors gyászában, melyen lélekben újra elhangzik a becsületszó, a fogadalom: egyetemem, csonka hazám, tiéd a lelkem mindhalálig! Itt mi korban, súlyban

jelentős férfiakat tisztelhetünk meg, kik ime félszázestendővel, tengerlépő csizmákkal járják az időt és a tért. És járják a hosszú munkás élet tiszteletreméltó útját, járják a mai idők szomorú útját is, járják küzködve a vizeket kis hajóval, avagy állanak a mi veszélyes sötét vizeink mentén, mint világító tornyok . . . útmutatók jobb jövő felé . . . álljanak ott és éljenek, tiszteletben gyarapodva, még soká, soká.

Tisztelettel kérem, méltóztassanak a dicséretes és tartalomban, külsőben egyaránt ékes és megtisztelő oklevelet átvenni . . .

Ülésünknek hivatalos részét berekesztem és átengedem a szót az üdvözlők számára (Meskó Zoltán tábor-nokorvos és Győrffy István ny. r. tanár).

5.

Dr. Veress Elemér prorektor beszámolója az 1931/32. tanévről, felolvasta az 1932. szeptember 25.-én tartott tanévmegnyitó közgyűlésen.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!

Mélyen tisztelt Vendégeink!

Kedves és szeretett egyetemi Polgáraink!

Fogadják szívesen tiszteletteljes üdvözlötünket és örömünk kifejezését, hogy megjelenésükkel ünnepélyünk fényét emelik és az egyetemmel való együttérzésüknek ezzel is bizonyosságát adják. Őszinte tisztelettel üdvözlöm a V. és K. Minisztérium képviseletében megjelent dr. Szily Kálmán államtitkár úr önméltóságát, vitéz Shvoy Kálmán dr. vegyesdandárparancsnok úr ő nagyméltóságát, a polgármester úr önméltóságát, továbbá az egyházi, polgári és katonai hatóságok illusztris képviselőit.

Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim!

Mi, az elmúlt tanév egyetemi tanácsának tagjai búcsúzunk ez ünnepélyes falaktól, megilletődve, ha rá-gondolunk, mennyi jószándékú gondolat postagalambját

bocsájtottuk útnak és lestük, hova repülnek, megérkeznek-e arra a helyre, ahova szántuk és vizsgálgattuk, mit érnek azok a mai rossz világban. Seregszemlét tartunk a fény és az árnyék hadoszlopai fölött, a szegénység és az alkotásvágy harcának sorsa fölött, s ha valami lármás döntő ütközet diadalmámora nem is tölthet el bennünket, némi megnyugvás, veszteségeink ellenére mégis osztályrészünk lehet, ha meggondoljuk, hogy a nagy szegénység és egyébként is sanyarú viszonyok közepette megélt és derekasan működött a hatalmas szervezet, erkölcsi fölényével diadalmaskodott a rosszakarat és a szegénység bénító erejével szemben, mely nem tudta kezünkől kicsavarni a fegyvert, a művelődését, melyet a jobb jövőbe vetett bizalommal adunk fiatalságunk kezébe. Hogy ez így történhetett, ebben oroslánrésze van Szily államtitkár úr öméltóságának, s én kedves kötelességet teljesítek, midőn az ő fáradságos és oly nagy szakavatottságot kívánó mentő munkájáért az Egyetem háláját és szívből jövő köszönetét tolmácsolom.

Lelkiismeretünk, mint valami tükör, megmutatja ennek a küzdelmes életnek képét, mely a sokféle epizóddal olyan, mint a mozaikkép. Vannak ezen a képen színes és aranyos elemek, vannak szürkék, melyek semmitmondók a felületes szemlélő számára, vannak hézagok, melyekbe semmit bele nem tehattünk, bár szerettük volna . . . post equitem sedet atra cura . . . csak szennyes folt nincs ezen a képen. Színes és aranyos volt egy-egy jó szó és biztató kézzsoritás Vezértől, tanártárstól, egyetembaráttól, színes és emlékezetes volt a jó szó, biztatás és elismerés, mit adhattunk érdemes tanítványoknak.

Az Időt, amit a legjobban pocsékolnak az emberek, mi bizony megbecsültük, mert nem múlt el nap tanítás, vagy a tudomány művelése, vagy a hivatal becsületes ellátása, avagy másoknak megsegítése nélkül. Hiányok mégis vannak azon a mozaikképen, s ezek követnek és

követelőznek betöltésért életünk továbbvezető útján, mint a vándorló munkakeresőt az ő sötét gondjai, aki szeretett volna kiutat találni a zűrzavarból és nem talált, szeretett volna orvosságot találni sok bajra és nem talált . . . nem dolgozhattam én fényszórával sem, de vittem csendben az örökméceszt, mely szelíden reávilágít a négyfolyamú címerre és vittem egyetemünk hagyományainak fáklyáját, csodálkozva, hogy a sok nagyobbnevű és nagyobbtehetségű előd kezéből az enyémbé tévedhetett. Vittem azt, köszönettel azok iránt, akik nekem ebben oly szívesen segítettek. A mi közös akaratunkban és egyetértésünkben, ebben az egészséges talajban gyökerezik a mi egyetemünk fája; törzse szívós, új és új sarjakat bocsájt, levélzete harmoniában a többi szervekkel működik, tanár és tanítvány együtt tanul és együtt érez . . . isteni adományok ezek, melyekre támaszkodva az Egyetem munkája is részes lesz abban, hogy hazánk állapota jobbra forduljon és reményeink a feltámadásban megvalósulhassanak.

Az elmúlt tanév költségvetési hitelünk erős csökkenése miatt szükségessé vált intézkedésekkel kezdődött. S hogy az egyensúly nem borult fel, s a tudományos élet és a tanítás továbbfolyhatott a régi, sőt sok tekintetben emelt színvonalon, ez *mentőmunka* volt, melyben a lemondás a megszokott és jogos igények egy részéről nem azt jelenti, hogy a hiányzó összeg jobb időkben fényűzés volt, hanem azt, hogy az intézetek és klinikák igazgatói nemcsak áldozatra kész, hanem egyben a modus vivendi kitalálásában a mi vezérünkkel együtt, leleményes férfiak. Az előző évekből átszármazott erőforrások és a fejlődésnek ellenállhatatlan lendülete, melyet az imént aposztrofált őserő élettörvényünkkel avatott, megsegített minket abban a munkában, mely a legigazabb és elvitathatatlan jogot adja az élethez és az elismertetéshez.

Áttérek most már az egyetem életére vonatkozó krónika és statisztika fontosabb adatainak közlésére.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr f. évi június 25.-én kelt rendeletével az egyetemi *tanszékeket* illető végleges létszámot az eddighez mérten az egyes karokon kisebbnek állapította meg, úgy hogy az 1931/32. évi költségvetési létszám és a végleges létszám különbségével egyenlő számú tanszéket megszüntetett, illetőleg a pénzügyi helyzet lényeges és állandó megjavulásáig *szüneteltet*. Legyen szabad az utóbbi kifejezést használni és begyökereztetni a köztudatba, mint amely kifejezés utal arra, hogy ezek a sajnálatos változások remélhetőleg csak rövid időre szólnak, nem véglegesek. Ennek alapján

a jog- és államtudományi karon a tanszékek új végleges létszáma 13. (Eddig 16.) A hosszabb idő óta üresedésben lévő büntető perjogi, egyházjogi és osztrák magánjogi tanszékek tanári javadalma már az 1932/33. évi költségvetésből töröltetett;

az orvostudományi karon a tanszékek új végleges létszáma: 15. (Eddig 16.) E karon tehát idővel egy tanszék lesz megszüntetendő;

a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karon a tanszékek új végleges létszáma 13. (Eddig 18.) E karon tehát a természetes apadás során 5 tanszék lesz megszüntetendő;

a matematikai- és természettudományi karon a tanszékek új végleges létszáma 10. (Eddig 12.) A költségvetési év végével dr. Pfeiffer Péter ny. r. tanár nyugdíjazásával megüresedett gyakorlati fizikai tanszék már megszüntetett, e karon tehát idővel még 1 tanszék lesz megszüntetendő, illetőleg fog *szünetelni*.

A tanító testületben bekövetkezett személyi változások közül a gyarapodást és erősödést jelentő változások a következők:

A lefolyt tanévben kinevezettek: a jog- és államtudományi karon a politika tanszékére dr. Csekey István, az orvosi karon a belgyógyászat tanszékére dr. Rusznyák

István, a belgyógyászati diagnosztikai tanszékre dr. Purjesz Béla, a gyermekgyógyászatira pedig dr. Kramár Jenő, utóbbi ny. rk. tanári minőségben. Az ő tehetségükkel és munkaerejükkel egyetemünk fölbecsülhetetlenül sokat nyert. Szeretettel és tisztelettel üdvözöljük őket ezen alkalommal is. Ugyancsak jelentős gyarapodást jelentenek a magántanári képesítések is, melyek időrendben a következők:

Képesítették: Cs. Sebestyén Károly szegedi múzeumi igazgató ör „A magyar tárgyi néprajz“ c. tárgykörből,

Dr. Csefkó Gyula polgári iskolai tanár „A magyar szó- és szólástörténet“ című tárgykörből,

Dr. Falta Marcell gyakorló orvos, Szeged város köz-kórházának tb. főorvosa „A trachoma kór- és gyógytaná“-ból,

Dr. Gáspár János, a budapesti egyetem anthropológiai intézetének c. adjunctusa az „Anthropológia“ című tárgykörből,

Dr. Bárczi Géza gyakorló gimnáziumi tanár „Az ó-francia nyelv és nyelvtörténet“ című tárgykörből,

Dr. vitéz Varga Lajos tanársegéd a „Belgyógyászati haematologia“-ból,

Dr. Jancsó Miklós tanársegéd, c. adjunctus a „Chemotherapia és méregtan“ című tárgykörből,

Dr. Göllner Lajos tanársegéd, a Stomatológiai rendelő intézet megbízott vezetője a „Stomatológiá“-ból,

Dr. Kálló Antal tanársegéd, c. adjunctus a „Kórbonctani és kórszövettani diagnosztiká“-ból,

Dr. Rotarides Mihály okl. középiskolai tanár, a tihanyi Biológiai Kutató Intézet adjunctusa „A puhatestűek, különös tekintettel a környezettanra“ című tárgykörből,

Dr. Kol Erzsébet adjunctus „Alsóbbrendű virágtalan növények és hydrobiológiájuk“ című tárgykörből,

Dr. Olay Ferenc min. oszt. tanácsos „Az elcsatolt magyarság művelődési viszonyai“ című tárgykörből,

Dr. Tettamanti Béla okl. középiskolai tanár, Közép-

iskolai Tanárvizsgáló Bizottsági jegyző „A neveléstudomány története“ című tárgykörből,

Dr. Erdélyi Gyula, katonai reáliskolai tanár „A magyar hadtörténelem“-ből és

Dr. Kalmár László okl. középiskolai tanár, adjunctus az „Aritmetika és analízis“ című tárgykörből.

Ez a tizenöt magántanári képesítés is bizonyosága annak, hogy egyetemünknek nagy a vonzóereje, hogy a hatalmas törzs újabb és újabb sarjak fejlesztésével is bemutatja elpusztíthatatlan erejét, mely ime az új zászlóvivőkkel oly örvendetes módon gyarapodott.

A mérleg másik oldalán viszont számolnunk kell a sajnálatos veszteségekkel is, melyeket az elhunytak szomorú listája tár elénk: Biró Lajos, nemzeti múzeumi őr, egyetemünk tb. doctora, 1931. szept. 3-án, Wittmann Ferenc, műegyetemi tanár, egyetemünknek szintén tb. doctora, 1932. március 23-án, Bálint Nagy István orvosi magántanár pedig hivatásának teljesítése kapcsán 1931. dec. 12-én, Gayer Gyula, törvényszéki c. tanácselnök, math. és term. tud. kari m. tanár 1932. jun. 14-én meghalt. Súlyos veszteség érte a bölcsészeti kart és vele egyetemünket és az egész magyar tudományos világot Dézsi Lajosnak, a m. irodalomtörténet tanárának 1932. szept. 17-én bekövetkezett gyászos elhunytával. Az ő fáradhatatlan munkás életének elévülhetetlen érdemei a többiekével együtt mindig élni fognak emlékezetünkben és megbecsülésünkben.

Más természetű személyi változások: Pfeiffer Péter, a gyakorlati fizika és elektrotechnika ny. r. tanára 1932. június végével nyugalomba vonult, Darányi Gyula, a közegészségtan ny. r. tanára pedig 1931. szept. 18-án a budapesti kir. m. Pázmány Péter tud. egyetem közegészségtani tanszékére neveztetett ki. Egyetemünkön töltött munkás éveik emléke bizonyára ezután is hozzánk fogják őket kapcsolni. A személyi változások kapcsán megemlí-

tem végül, hogy Szabó László c. rk. tanár meghívott előadói funkciójáról lemondott. Úgyszintén lemondottak még: Miskolczy István és Varga Sándor bölcsészeti magántanárok magántanárságukról, Tomanóczy Gusztáv pedig vívómesteri állásáról.

A kitüntetésekről, tudományos társulatokba történt megválasztásokról, melyeknek tisztességében Egyetemünk is részesedik, a következőkben számolhatok be:

Dr. Csekey István ny. r. tanárt a tartui (dorpati) egyetem disz doktorává avatta, továbbá az Észtt Sasrend parancsnoki keresztjével és az Észtt Vöröskereszt II. osztálya első fokozatával tüntették ki.

Dr. Jeney Endre ny. r. tanár, az Észtt Sasrend parancsnoki keresztjével és az Észtt Vöröskereszt jelvényvel tüntettetett ki.

Dr. Dudich Endre és dr. Gyulai Zoltán magántanárok a Magyar Tudományos Akadémia levelező-tagjaivá választottak.

Dr. Imre Sándor ny. r. tanár, a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság elnökévé választott.

Dr. Sík Sándor ny. r. tanár, az Országos Katolikus Tanügyi Tanács tagjává választott.

Dr. Mester János ny. rk. tanár, a Magyar Pszichológiai Társaság választmányi tagjává választott.

Dr. Mályusz Elemér ny. rk. tanár, a Magyar Protestáns Irodalmi Társulat választmányi tagjává választott.

Dr. Veress Elemér a Termtud. Társ. élettani szakosztályának alelnökévé választott.

Dr. Marót Károly c. rk. tanár, a Magyar Néprajzi Társaság választmányi tagjává választott.

Dr. Kiss Ferenc ny. r. tanár, a Sociéte Anatomique de Paris „Membre associe etranger-nak, az Erdélyi Múzeum Egyesület orvosi szakosztályának és a kolozsvári Societate Anatomie-nak tb. tagjául választott.

Dr. Botár Gyula tanársegéd, a Société d'Anthropologie de Paris, Société Anatomique de Paris, Association des Anatomistes, rendes tagjává választatott.

Viszont Egyetemünk is adományozott kitüntetéseket, és pedig a legnagyobbat, mit egyetem adhat, a *d szdoctori oklevelet*:

A Kormányzó  r   F m ltos ga 1932. május hó 28- n kelt legfelsőbb elhatározásával megengedni méltóztatott, hogy Uluots György, a tartui egyetem nyilvános rendes tanára és prorectora a jogtudományok tiszteletbeli doktorává avattass k és részére a tiszteletbeli doktori oklevél kiadassék.

A Kormányzó  r   F m ltos ga 1932. június 30- n kelt legfelsőbb elhatározásával megengedni méltóztatott továbbá, hogy dr. K pp Jánost, a tartui egyetem rector t, az irodalom és művelődés terén, továbbá az  szt-magyar kulturális kapcsolatok létesítése körül szerzett kiváló érdemei elismerésül az egyetem a bölcsészettudományok tiszteletbeli doktorává avassa és részére a tiszteletbeli doktori oklevelet kiszolgáltassa.

Külföldi kongresszusokon és ünnepségeken r szvettek: az 1931. aug. 25—29-ig Genfben tartott második nyelvészeti kongresszuson az egyetemet Zolnai Béla ny. r. tanár és Baranyai Zoltán m. tanár képviselte. Az 1931 szept. havában Helsinkiben tartott finn-ugor kongresszuson az egyetemet Mészöly Gedeon ny. r. tanár, az 1932 június 30- n és július 1- n a tartui egyetem 300 éves jubileuma alkalmából rendezett ünnepségen pedig az egyetemet Csekey István ny. r. tanár képviselte.

Fontosabb események, melyeknek egyike-másika alkalmas volt arra is, hogy a velünk rokon, illetve rokon- rz s  és minket meg rt  nemzetekkel fennálló jó viszonyunkat maguk is meger s ts k, a következők voltak: 1931. október 25- n Dr. Onni Talas, Finnország követe és meghatalmazott minisztere „A finn nép küzdelme

szabadságáért“ címmel német nyelven az Aulában előadást tartott.

1932. március 20-án a Goethe-centennárium alkalmából ünnepséget rendeztünk, melynek keretében Schmidt Henrik ny. r. tanár előadása és Gauder Andor bh. szavaltata után Dessoir M. berlini egyetemi tanár tartott előadást német nyelven „Goethe der Psycholog“ címen.

1932. április 21-én Róma alapításának évfordulóján ünnepséget rendeztünk, melyen az olasz követ megbízásából Gianola Albert olasznyelvi lektor átadta az egyetemnek az olasz kormány által ajándékozott és Róma városát jelképező plakettet. Az olasz nyelven tartott beszédet Huszti József ny. r. tanár tolmácsolta.

1932. május 17-én a Rádium-Intézet ünnepélyes keretek között átadatott rendeltetésének. Az ünnepélyen Veress Elemér Rector Magnificus ismertette az intézet megalakulásának körülményeit, hálásan emlékezvén meg Rothermere lord adományáról, melyből az adományozó beleegyezésével 57000 P. fordítottatott rádium beszerzésére. Az orvosi kar kötelezettséget vállalt, hogy ez összeg kamatait az alapnak évente megtéríti. Külön épület nem állhatott rendelkezésre, azért a helyiség kérdését úgy oldottuk meg, hogy a női betegek számára a női klinikán, a férfi betegek részére pedig a sebészeti klinikán jelöltünk ki külön helyiségeket. Hogy ezt lehetővé tették, ezért meleg köszönet illeti Vidakovits és Berecz tanár urakat. A mentő munka, a rákos betegek kezelése, már az első félév folyamán kezdetét vette; azonban nem elégedhettünk meg a csendben folyó munkával, hanem a nyilvánosság elé kellett lépünk, nemcsak ezen ünnepély révén, hanem hirlapi felvilágosító közleményekkel is, abból a célból, hogy a közönség minél szélesebb körben szerezhesen tudomást arról, hogy az orvosi karon ilyen ritka és fontos munka is folyamatban van. Csak így lehet kilátásunk arra, hogy az orvosi kar kamatfizetési kötelezettségének

megfelelhet. Az ünnepélyen még Molnár József tartott előadást a rádiumkezelésről, beszámolván egyúttal külföldön szerzett tapasztalatairól is. Az orvosi kar az intézet vezetésével Molnár József magántanárt, nőgyógyászati adjunctust bízta meg.

1932. május 19-én Wolgast E. rostocki egyetemi tanár előadást tartott az aulában, német nyelven, „Európa határai és lelki alkata“ címen.

Május 24-én Szabó Mihály jogtudományi doktorjelölt „sub auspiciis Gubernatoris“ doctorrá avattatott. Az ünnepélyes avatáson a Kormányzó Úr Ö Főméltóságát dr. Szily Kálmán vallás- és közoktatásügyi államtitkár úr képviselte, aki a felavatotthoz intézett gyönyörű, férfias és lebilincselő beszédével ezt az ünnepet mindnyájunk számára feledhetetlen élménnyé emelte.

Június 4-én ünnepi ülésen, nagy közönség jelenlétében adta át az Egyetem Tanácsa Lőte József nyug. ny. r. tanárnak és Jákó János nyug. főreáliskolai tanár és címz. igazgatónak doktorrá avatásuk 50 éves évfordulója alkalmából az Egyetem aranydiplomáját.

Egyéb események: 1931 szeptember 19-én megnyílt a Mensa Academica Publica. Erről később még külön megemlékezem.

Az ideg- és elmeagyógyászati tanszékkal kapcsolatban agykutató intézet állíttatott fel, melynek célja az emberi és állati központi idegrendszer szerkezetének tanulmányozása ép és kóros viszonyok között. Vezetője Miskolczy Dezső ny. rk. tanár.

Néhai Jancsó Miklós ny. r. tanárnak, a belgyógyászati klinika volt igazgatója feledhetetlen emlékének az orvosi kar márványtáblával áldozott, mely a belgyógyászati klinika előcsarnokában nyert elhelyezést.

A matematikai semináriumoknak és a Gazdasági Hivatalnak az egyetem központi épületéből január hó folyamán történt kiköltözése folytán megüresedett helyisé-

geket a jog- és államtudományi kar vette át, minek révén a kar minden szemináriuma megfelelő helyiségekhez jutott, továbbá az egyesített szemináriumi könyvtár mellett egy könyvtári olvasóterem és egy előadóterem is berendezhető volt.

Az építkezésekre, intézmények elhelyezésére vonatkozó tervezések, mihelyt az állam kedvezőtlen pénzügyi helyzete, 1931 júliusában, nyilvánvalóvá lett, úgyszólván nyomban megszűntek, csak azok az átalakítások és szerelési munkák folytak tovább és fejeződtek be kielégítő módon, melyek az élettani intézetnek a templomtéri C épületben leendő elhelyezése érdekében már 1931 május és június havában megkezdődtek. Az intézet az új helyiségeket 1931 októberében el is foglalta.

Az Egyetemi Torna- és Vívóintézetet a reáliskola épületének visszaadása kapcsán a kálvária-terti volt fémipariskola földszinti és alagsori helyiségeibe telepítettük át ideiglenesen.

A tanári testület és a tudományos segédszemélyzet létszáma.

Ny. r. és ny. rk. tanár:

Jog- és államtudományi karon	12
Orvostudományi karon	15
Bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karon . .	18
Mathematikai- és természettudományi karon	12
Összesen:	57

Címz. ny. rk. tanár:

Jog- és államtudományi karon	2
Orvostudományi karon	1
Bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karon . .	5
Mathematikai- és természettudományi karon	1
Összesen:	9

Magántanár:

Jog- és államtudományi karon	11
Orvostudományi karon	23
Bölcészet-, nyelv- és történettudományi karon . .	16
Mathematikai és természettudományi karon	16
Összesen:	66

Tudományos segédszemélyzet:

	Lector és előadó	Adjunktus	Tanársegéd	Gyakornok	Műtő-növ.	Egyéb	Összesen
Jog- és áll. tud. karon	4	—	—	—	—	—	4
Orvostudományi karon	—	3	43	78	5	—	129
Bölc. ny. és t.-tud. karon	17	2	3	2	—	3	27
Math. és term.-t. karon	—	6	18	16	—	—	40
Összesen:	21	11	64	96	5	4	201

A tanársegédeknek és a gyakornokoknak itt közölt létszámával szemben az állam pénzügyi helyzetéből kifolyólag létszámapasztást kellett végrehajtani, mely már a folyó tanév károsodását jelenti, s ami fölött ezúttal csak sajnálatunknak adhatunk kifejezést, nemcsak azért, mert ezáltal az állástalanok száma megnövekedett, hanem azért is, mert így a klinikák és az intézetek adminisztrációs és kutató munkája is csorbát szenved. Reméljük, hogy, mint a tanszékek számának csökkentésénél, úgy itt is csak rövid időre szóló átmeneti intézkedés kényszere forog fenn. Csak nem szabad megrögződni annak a hiedelemnek, hogy ezek az állások fölöslegesek voltak. Egyébként kilátás van arra, hogy azok, akik állásukat elvesztették, díjtalan minőségben továbbra is alkalmaztatván, segély- ill. ösztöndíj alakjában mégis valamely létminimumhoz fognak jutni, de előreláthatólag csak egy további esztendőre: ismét Szily államtitkár úr ömértósága atyai gondoskodásának eredményeképpen.

A hallgatók létszáma az I. félévben 2163, a II.-ban 2028 volt. A vizsgálatok és szigorlatok száma pedig 3004 volt, melyekből elfogadtatott 2243. A kiadott oklevelek száma a jog- és államtudományi karon 370, az orvosin 57, a bölcsészeti karon 13, a math.-term. tud. karon 9 volt, gyógyszerészdoctori oklevél kiadatott 2, összesen 452 oklevél (a múlt tanévben 504).

(A részletes kimutatást l. az egyes karok statisztikájában, úgyszintén az ösztöndíjasok, pályadíjnyertesek és a jutalmazottak kimutatását is.)

Az egyetemi könyvtár kimutatásából kiemelem a következő adatokat: a tisztviselők száma 10, a könyvtár jelenlegi állománya 154.750 kötet, ill. darab. A könyvtár gyarapodása a lefolyt tanévben 9164 mű 11.852 kötetben, 382 füzet és 2055 db, összesen 14.289. A látogatók száma 46.521, az olvasóké 43.495 volt. Jelentékenyebb könyvadományok: a M. Tud. Akadémia két bölcsészeti-kari intézet részére nagy könyvadományt küldött, néhai Farkas Gyula, az egyetem ny. r. tanára és volt Rectora nagyértékű könyvgyűjteményét a math.-term. tud. karra hagyományozta. Tauffer Vilmos, a Pázmány Péter tud. egyetem nyug. ny. r. tanára, mintegy 2000 db-ból álló értékes magánkönyvtárát az orvosi karnak adományozta. A könyvek a női klinikán nyertek szakszerű elhelyezést. Mindezen és más adományokért az egyetem és a könyvtár nevében hálás köszönetünket tolmácsolom.

Az orvosi kar a megalakult finn-észt orvostársaságnak a tudományos munkák kicserélése céljából megindult mozgalom kapcsán intézeteink és klinikáink tudományos működését visszatükröztető és idegen nyelveken megjelent különnyomatokat 5 kötetbe kötve megküldötte. Ezért az intézkedésért Jeney Endre orvostudományi dékán urat illeti a köszönet.

Ezek után legyen szabad szíves türelmüket és figyelmüket még igénybevennem a legfontosabbra vonatkozólag, amiért itt vagyunk s amiért a legodaadóbban és a leg-

nagyobb szeretettel kell dolgoznunk. Ez az ifjúság, vagy a hogyan én szeretem nevezni őket rangjukhoz méltón: egyetemi polgárok. Ők a friss erejű staféták, akik a fáradtaktól, ha azokkal megértik egymást, átveszik a multból átmentendőket, ha ugyan ezek görcsösen szoruló keze a stafétabotot átengedi nekik; akikre, ezekre a fiatalokra vár a feladat, hogy a nemzeti öntudatot megtisztítsák, a nemzeti önérzetet s a régi Jót tisztelettel ápolják; újítsanak becsületes szándékkal és értsék meg az egyszerűségükben, természetességükben és szerénységükben nagy emberek példaadását. Ők a pionirjai, fölfedezői, úttörői annak a mesebeli országnak, ahol a dolgok rendben folynak. A középosztály fiatalsága a gerinc, amelyre a test erős váza támaszkodik, hogy a rossz vonzóerejének ellentállni tudjon, a gerinc hordozza a fejet és a kettős bordasort, mely a nemes szerveket védőn összetartja. Ha ez a gerinc sorvad, ha csigolyák belőle kipusztulnak, kétrét görbed a nemzet megöregedett teste, s veszedelmesen fog hasonlítani a csúszómászó állathoz, mely kénytelen a rossz és kárörvendő szomszédokhoz sompolyogni, hogy életföltételeket kolduljon ottan, a helyett, hogy mint egészséges harcoshoz illik, kivívni tudná azokat magának, a régi határokkal együtt, melyek nélkül nem lesz itt egészséges élet. Ha a kór kikezdi ezt a gerincet — s hogy ez meg ne történhessék, erre vigyázni mindenkinek súlyos kötelessége — lecsügged a fej, melynek tanulnia és rendelkeznie kellene, megbénul a kar, melynek száz ellenség ellen védekeznie és sújtania kellene, nem engedelmeskedik a láb, hogy a kötelesség mezejére vigyen, hanem félrelép . . . mire intő példakép utal tanévünknek egy szomorú esete, midőn egy, magas pártfogással felvett egyetemi hallgató kommunista üzelmek gyanújával bűnügyi vizsgálat alá vétetett. Ez már nem a miénk, ez nem egyetemi polgár, ezt már elragadták a vörös ördögök, kiktől a többit szeretettel, gondoskodással megmenteni

elemi és nemzeti kötelesség. Védeni kell hát a fiatalságot! Hogy ez a nemes munka mit jelent és mit érhet el, arról mindenki meggyőződhetik, aki a megérdemelt figyelemmel olvassa azt a lebilincselő hangú és tartalmú jelentést, melyet a Diákjóléti és Diákvédő Iroda 9. évéről Buday Árpád ny. r. tanár, az Iroda főnöke, állított össze. Emlékezetes és megszívlelendő szavakat idézek ebből a jelentésből: „A gazdasági helyzet általános romlása erős hatással volt a Diákjóléti és Diákvédő Iroda feladatainak, ill. a hozzáfordulók számának megszaporodására. Bankzárlat, tisztviselői illetményleszállítás, az ösztöndíjknak számban és összegben nagymértékű és váratlan csökkentése, később egyes autonomus intézményeknél (közigazgatás, felekezeti iskolák stb.) az alkalmazottak pontatlan fizetése, a váratlanul állás nélkül maradt szülők kétségbeejtő helyzete, megszállott területekről való hallgatóinknál a pénzáttalások lehetetlensége, — hogy csak éppen a főbb jelenségeket említsük, egyidejűleg a tandíjmentesség és vizsgadíjmentesség kereteinek rendkívüli megszorítása, az intézeti javadalmak csökkentésével kapcsolatosan a laboratoriumi díjak szigorúbb kezelése, — mindezek hozzájárultak ahhoz, hogy az irodánkhoz fordulók száma megnövekedjék. Megnövekedjék olyanokkal is, akik addig inkább adakoztak, mint kértek. Vegyük hozzá azt a lelkiállapotot, melybe éppen az utóbbiak közül sokan kerültek sorsuk váratlan és önhibájukon kívüli változása miatt, s amely állapotban legalább a vígasztaló és erősítő szóra ugyancsak rászorultak. Különösen tekintettel kellett lennünk az ilyenekre akkor, ha az illetőkre egyetemi tanulmányaik előrehaladottabb idejében, esetleg közvetlenül azok befejezése előtt zúdult a csapás. Ha ezeknek éppen a küszöb előtt meg kell szakítaniok tanulmányukat, nemcsak félbemaradt emberek lesznek, hanem lelkükben olyan elkeseredés üthet tanyát, mely igen könnyen lehet nagyon rossz tanácsadó.“ Az Iroda teendői ilyen és más okokból

nagymértékben megszapordtak, azért érthető és méltánylandó az Elnök úrnak az a kívánsága, hogy a közoktatásügyi min., az ifjúsági alakulatok, az egyházak és más, az ifjúsággal vonatkozásban álló intézmények, mint eddig is elismerésreméltó módon tették, ezután is támogassák az irodát, a magánosokkal együtt, s a megsegítésre szánt adomány kiosztását bízzák az Irodára.

Az Iroda anyagi forgalmára vonatkozólag csak annyit említek, hogy az elmúlt tanévben a legnagyobb részét felhasználó bevétel 76.403 P. volt, mely összegben a VK. min. részéről Karafiáth miniszter úr, de főképp Szily államtitkár úr atyai gondoskodásának bizonyosságául 29.600 P. szerepel. A volt népjól. min., egyet. intézmények, a tudománykarok, tanárok, bankok és magánosok készpénzzel és természetbeni adományokkal részesek abban, hogy a szemlélődő ember a felebaráti szívjóságba vetett hitét megtarthassa, s köszönetet mondhasson azért, hogy 804 folyamodó segélyezésben részesülhetett. Buday elnök úr fáradozásainak köszönhető az is, hogy egyetemi polgáraink részére, klinikai orvosok, tanársegédek jóvoltából ingyenes orvosi rendelés és házi látogatás létesített.

A szó igazi értelmében diákvédő intézményként nyílt meg a tanév elején a *Mensa Academica Publica*, Főgel József, Ereky István, Huszti József, Kiss Albert, Berecz János tanárok és mások fáradozásainak eredményeül. Egyetemi polgárainknak egy része ugyanis még a kedvezményes kollégiumi ellátás költségeit sem tudta megfizetni. Száznál többen voltak, akik a városi népkonyhán étkeztek napi 40 f.-ért úgy, hogy nagy részükért ezt is az Iroda fizette. Az említett buzgólkodók ezt tarthatatlan állapotnak minősítvén, végül is az önsegélyezés alapján, a beíratkozott hallgatóktól szedett 6—6 P. mellékdíjból létesítendő intézményként megalapozták e menzát s a Horthy-kollégium Felügyelőbizottságának és Igazgatóságának gondoskodása révén a helyiség kérdése is megoldat-

ván, az étkezés szept. 19.-én megkezdődhetett és tartott rendben a tanév végéig. A napi étkezők száma átlag 250 volt, kik között a G. H. Élelmezési Osztályának vezetője, dr. Mészáros Gábor m. tanár úr buzgósága folytán egyesek még diétás ételmezésben is részesülhettek. Ezzel az intézkedéssel legszegényebb hallgatóink kiemeltettek a nyomortanyák nyomasztó környezetéből, ami nemcsak anyagi, hanem erkölcsi tekintetben is áldásos ténykedés volt.

Egyetemünk *tandíjkezdvezmények* adományozásával is segítette a hallgatókat. Az I. félévben 992 hallgató (45·86%) részesült tandíjelengedésben, ill. kedvezményben; az elengedett tandíj összege 60.144·50 P. volt. A II. félévben 821 hallgató részesült tandíjelengedésben ill. tandíjkezdvezményben, vagyis a hallgatók 40·484%-a. Az elengedett tandíj összege 51.914·50 P. volt.

Ugyancsak a diákság támogatására szolgál az egyetemünkkel kapcsolatban szervezett *Horthy-Kollégium* is, ez a modern diákothton, melyben dr. Fögel József ny. r. tanár, koll. igazgató úr jelentése szerint most 175 hely van a férfiosztályon és 160 a leányosztályon. A kollégiumnak a VK. minisztérium többrendbeli támogatást nyújt, ú. m. subventiót, fedezetet ú. n. kollégiumi segélyekre, és fizet négy lektort is, akik a német, angol, francia és olasz nyelveket tanítják a bennlakóknak, kiknek mindegyike köteles valamelyiket az említett nyelvek közül tanulni. A bennlakók orvosi és tanulmányi szakfelügyelői ellenőrzés alatt állnak.

Az immár 30 éve fennálló *Kitartás Egyetemi Athletikai Club*, röviden KEAC kebelében a nyomasztó anyagi viszonyok ellenére szintén serény munka folyt a tanév folyamán. Bár a versenyekkel kapcsolatos kiadásokra idejében pénzfedezetet találni nem volt mindig könnyű feladat, mégis úgy a tennisz szakosztály, mint az atletikai és a labdarugó szakosztály a vívókéval együtt, örvende-

tesen fejlődött és szép eredményekkel versenyzett. A KEAC atletikai osztálya 124 munkastatisztikai pontot szerzett, s ezzel, valamint az orsz. bajnoki mérkőzéseken való szereplésével és a legjobb eredmények orsz. statisztikájában elért helyezésével ez az osztály a hazai ranglistán a VI. helyen végzett. Egyes versenyzők nemzetközi viszonylatban is számottevő sikereket értek el. Az ez évben még esedékes versenyekre athlétáink a legjobb kilátásokkal indulhatnak, csak legyen fedezet a kiadásokra. E tekintetben is bizalommal nézünk ezévi Rector Magnus urunkra, akinek a KEAC a multból eredőleg is annyit köszönhet, mert Ő volt az, aki 1921-ben az egyesületet az enyészettől megmentette. A sokféle vidéki és helybeli versenyeken elért eredmények részletezésére itt nincs most idő, csak utalnom lehet Jankovich tanárelnök, Vinczi Károly ifj. elnök és Szilágyi titkár urak kimerítő jelentésére, melyből ez a hangyabolyszerű sürgés-forgás és eredményes agilis tevékenység a legjobban kiviláglik, s amely a nyomtatott Beszámolóban egész terjedelmében olvasható és élvezhető lesz.

Befejezésül legyen szabad még az *ifjúsági mozgalmakról* megemlékeznem. Ezek élén áll természetesen a tanulás és a kutatás. Előbbiről kivonatosan tájékoztat a szigorlati statisztika és közvetve a tandíjmentességi kimutató is, mert hiszen az utóbbi sok sikeres colloquium jutalma. A kutatási kedv és ennek eredményessége szempontjából pedig az akkor jelenvoltak számára eléggé emlékezetes lehet a mult tanév záróünnepélye, melyen szokatlanul nagyszámu és sikeres pályamunkákról számolhattunk be. Azért most inkább másról: az ifjúsági egyesületek társadalmi működéséről óhajtanék röviden beszámolni. Ezek az egyesületek minden egyetemi és hazafias ünnepségen testületileg szoktak résztvenni. Ki kell emelnem az Egyetemi Énekkar működését, mely dr. Kovács Ferenc tanárelnök úr, továbbá Antos Kálmán művész-

karnagy és Dömötör Gyula urak vezetése alatt a fejlődésnek biztató stádiumában van. Az ifj. egyesületek társadalmi téren is igyekeztek érvényesülni azon a réven, hogy pénz-alapjaik javára, s a maguk és mások vigasztalására táncmulatságokat, matinékat, műsoros estéket és táborozásokat rendeztek, mint pl. a Werbőczy, Rákóczi és Csaba Bajtársi Egyesületek, nemkülönben a MIEFHOE is.

Különös rokonszenvet és érdeklődést érdemel a *Turul-szövetség szegedi kerületi kultúrbizottságának* megalakulása és működése, melyről márciusban elém terjesztett jelentésük tájékoztat a következő szavakkal: „Attól a célkitűzéstől vezetve, hogy Szegeden és környékén, valamint a város körül fekvő tanyákon, nemkülönben a közelebb fekvő városokban és községekben a nemzeti öntudat, az egységes nemzeti akarat és faji kultúra megteremtődjék, és hogy ezt a jövőben nemzeti létre eredményesen kiaknázhassuk, egységes irányítással, az egyetemi ifjúság újat akaró, meggondolt törekvésével az egyes társadalmi köröket és egyesületeket megszerveztük és legfőbb törekvésünk, hogy a jövőben lehetőleg mindegyiket munkakörünkbe bevonjuk. Évégből az említett helyeken kiszállásokat végeztünk és előadásokat tartottunk. Ezen előadásokon mindig a kör (pl. gazdakör) tagjainak igényeihez képest részben komoly ismertető, részben szórakoztató műsort adtunk.“ Ez a mozgalom az önzetlenség és áldozatkészség jegyében született, jutalma a nyugodt lelkiismeret, hogy ők, a küzködő fiatalok, olyant tesznek, ami sok közéleti „nagyágnak“ eszébe nem jutna. Ezért fogadtam én oly szívesen, mert felüdített, mikor kedvesen és szerényen el-el jöttek hozzám, hogy a sikerekről, a falu népének szinte esengő örömeivel és szívélyességével fogadott szerepléseikről beszámoljanak nekem. Ezért is nagy kedvem telt benne, hogy részükre a várostól utazási és egyéb kedvezményeket kieszközöljek s hogy magam is mindenkép támogassam őket. Valóban nagy szükség van arra,

hogy a néppel, a föld népével tiszta szándékú lelkes fiatalemberek foglalkozván, segítsenek őket megmenteni a felforgatók befolyása alól. És ezt teszi az az ifjúság, mely fölött borult az ég és a melynek kilátásai az életben való elhelyezkedés szempontjából annyira megszűkültek! Nem lehet csodálni tehát és méltatlankodni, ha más egyetemek polgárainak példájára, a mieink is megmozdultak, hogy maguk is tegyenek valamit sorsuk, jövődjük biztosítása érdekében. Akit ez a kérdés álmában nem zavar, annak fogalma sem lehet arról, mekkora az az energia-veszteség, mely a tetre vágyó fiatalok erőinek parlagon heveréséből származik. Ez a legnagyobb és legdörébb pazarlás, az időpocsékolás után. Vajjon a zsilipekkel visszatartott folyóvizek mekkora tömegével lehetne ezt az igénybe nem vett energiamennyiséget fölértékelni? Vajjon mekkora, milyen szerkezetű és milyen feszültségű akkumulátor tartalmazhatna ekkora energiakészletet? Vajjon az áram megindítása kinek kezétől várható (mindnyájan érezzük: isteni kéznek kell annak lennie), hogy megindulhasson a jótékony, tevékeny áram, mely éppen olyan nélkülözhetetlen az államban, mint a vérkeringés az adóalany testében. Az elektromos áram zárt pályát kíván: vajjon az imára, kérésre kulcsolt tisztességes két kéz fogja-e az áramkört zárni, vagy pedig a lesujtó durva ököl? Hisszük, hogy az előbbi. Ki kell nyitni az ajtókat, melyek oly sokakat elzárnak a cselekvés mezejétől, nehogy be kelljen azokat törni. Ennek nem szabad megtörténnie. Ki kell nyitni az ajtókat, mert a hiábavaló fessegetések és fáradozások demoralizálnak. Ebben az ajtókopogtatásban a mi egyetemi polgáraink is részt vettek, ami abban nyilvánult meg, hogy emlékiratot dolgoztak ki, melyet a Turul-szövetség tagesületei és a szövetségen kívüli alakulatok képviselői is aláírtak. Ebben az emlékiratban ma már általánosan ismert szempontokra terjeszkedtek ki, melyekre nemcsak az ifjúság gondol, hanem amelyek

ma már az egész, gyógyulásra sóvárgó társadalom óhajai, nem is kevés érdekeltnek kivételével. Ilyen cél pl. az álláshalmazok megszüntetése, fizetésmaximumok megállapítása, a kinevezési és előléptetési korlátozások megszüntetése stb., részben oly kívánalmak, melyeknek megvalósítása elé komoly pénzügyi nehézségek gördültek. Ez az emlékirat is beleolvadt a többieknek áradatába, mely most már állandóan ostromolja az illetékeseket, annál hathatósabban, reméljük, mert már parlamenti bizottság is alakult, mely ez iránt a nagy fontosságú és égető kérdés iránt az érdeklődést állandóan ébren tartja és intézkedéseket sürget, melyeknek megtétele mindenestre komoly és erélyes férfiak igazi nemzeti politikai programja kell, hogy legyen; ezt elvárja az állástalan diplomások serege és elvárjuk mi, akik annyi fiatal bocsájtottunk útra jóhiszeműleg és bízva a javulásban.

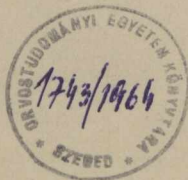
Még csak azt hangsúlyozom, hogy ebben az évben egyetemi polgáraink, a helyzet komolyságához illően discséretreméltó fegyelmezettséget tanúsítottak, semmi rendezavarás nem történt, miben nemcsak a tanárok közelsége és befolyása részes, hanem maguk az ifjúsági egyesületek is, melyek tagjaikat szigorú fegyelem alatt tartják. Ezért mindenképen kívánatos, hogy az egyetemi polgárság minden tagja belépjen valamely ifjúsági egyesületbe, ahova tartozónak érzi magát. Az is kívánatos volna, hogy az ifjúság széttagoaltságának mértéke 25—30-féle egyesületbe, csökkenne, ami az együttműködés megszervezése szempontjából jelentene megkönnyebbülést. Hogy ez a tömörítés mennyire szükséges, arra egyrészt a túloidalról felhangzó káröröm figyelmeztet, mely szerint ime, a turáni átok itt is érvényesül, másrésztől érzi ezt maga az ifjúság is. Jöttek is hozzám azzal a kéréssel, segítsem őket abban a törekvésükben, hogy a széttagoalt ifjúság minél több működési téren találkozassék, és a teljes egybeolvadásra a talajt előkészítsük. Sajnos ez már a tanév vége felé

történt, s ezért az akciót el kellett halasztani. Elaludni azonban nem engedhetjük.

Végére érkeztem beszámolómnak s ezzel elérkezett annak ideje, hogy az elmúlt tanévben viselt tisztsegeink jelvényeit átadjuk utódainknak, eddigi működésükben gyökerező bizalommal és azzal a meggyőződéssel, hogy erejüket, tehetségüket az egyetem dicsőségének gyarapítására, az ifjúság és a Haza javára fogják fordítani.

A rectori lánc a tanári kar egyhangú választása kapcsán e tanévben Téged illet, mélyen tisztelt Barátom, Te vagy a Rector Magnificus,*) kinek szívből kívánom, hogy tetterőd és tudásod teljes birtokában *férfiás örömed* teljék e nagy tisztségben, *Reád bizzuk két nagy kincsünket, autonomiánkat és ifjúságunkat, szerezz dicsőséget e kettő védelmében és Isten áldása legyen munkásságodon!*

*) Dr. Schmidt Henrik bölcsész-, nyelv- és történettudománykari ny. r. tanár.

XB 1007J1

EGY-2

Faint, mirrored text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through. The text is largely illegible but seems to discuss administrative or scientific matters.

Additional faint, mirrored text from the reverse side of the page, continuing the bleed-through from the main body of text.

